

BYGGSEKTORNS RÄTTSNÄMND

UTLÅTANDE 2000-09-11

Fråga om tolkningen och tillämpningen av AB 92 kap. 2 § 8 särskilt med avseende på å-priser.

Föreningen Byggandets Kontraktskommitté, BKK, har efter framställan från parter i entreprenadavtal uppdragit åt Byggsektorns rättsnämnd att yttra sig i fråga om tillämpningen och tolkningen av ett entreprenadavtal avseende en i konkurrens upphandlad vägombyggnad. Undertecknade Jan-Erik Hagman, Lennart Kjellin och Per Ossmer har efter parternas hörande utsetts till ledamöter i nämnden.

Entreprenadavtalet gäller ett s k mängdkontrakt. Arbetena är sålunda kvantitetsangivna och å-prissatta. Priset för entreprenaden regleras genom att i verkligheten utförda kvantiteter arbete jämförs med kontrakterade kvantiteter. Å-priserna tillämpas där avvikelser förekommer mellan verkliga och i kontraktshandlingarna angivna mängder.

Bland kontraktshandlingarna finns en teknisk beskrivning och en mängdförteckning.

AB 92 gäller som allmänna bestämmelser. Kontraktssumman uppgår till ca 19,5 MSEK.

Kontraktsarbetena omfattar bl a rivning av bitumenbundna lager (= asfalt) på befintlig väg.

I den tekniska beskrivningen anges att större delen av bitumenbundna lager ligger på ursprunglig beläggning av gatsten. Förekommande gatsten skall också tas bort ("rivas").

Av mängdförteckningen kan utläsas att följande kvantiteter rivning - särskilt å-prissatta - ingår i kontraktarbetena:

Bitumenbundet lager på gatsten:	9.000 kvm
" " utan " :	6.360 kvm
Beläggning med enbart gatsten:	1.165 kvm

Kontraktarbetena omfattar sålunda 10.165 kvm rivning av gatsten. Verklig kvantitet uppgår till 4.334 kvm. Med andra ord föreligger avvikelse med närmare 6.000 kvm, vilket har föranlett avdrag på kontraktssumman i enlighet med avtalade å-priser.

Entreprenören fordrar särskild ersättning med hänvisning till den minskade kvantiteten gatsten. Entreprenören gör gällande att han genom minskningen gått miste om en intäkt i storleksordningen 1,5 MSEK, motsvarande vad en försäljning av gatstenen skulle ha inbringat. Beställaren har enligt entreprenören blivit gottskriven värdet av överbliven gatsten, eftersom entreprenören redan vid anbudsgivningen tog hänsyn till värdet av den gatsten, som skulle tillfalla honom vid entreprenadens utförande.

Parterna har i gemensam skrivelse dagtecknad den 30 och 31 maj 2000 begärt att Byggsektorns rådsnämnd i utlåtande uttalar, om beställaren under föreliggande omständigheter är skyldig att ersätta entreprenören för värdet av den gatsten som entreprenören inte kunnat tillgodogöra sig. Någon prövning av gatstenens värde - för den händelse ersättning skall utgå - har inte begärts.

Entreprenören har åberopat följande grunder:

1. Entreprenören har enligt AB 92 kap. 2 § 8 rätt att utan ersättning tillgodogöra sig massor, material och varor, som tillvaratagits eller uttagits vid utförandet av entreprenaden.

Med stöd av detta villkor och med åberopande av de i kontraktshandlingarna uppgivna kvantiteterna gatsten har entreprenören räknat med att tillgodogöra sig värdet av ca 10.000 kvm gatsten. Då entreprenören i verkligheten enbart kunnat tillgodogöra sig knappt hälften av uppgiven kvantitet, är beställaren skyldig att utge särskild ersättning för den gatsten som inte funnits och vars värde entreprenören gått miste om.

2. I andra hand grundar entreprenören sitt krav på AB 92 kap. 6 § 3. Genom att gatsten inte funnits i den omfattning som angivits i kontraktshandlingarna, har de ekonomiska förutsättningarna för entreprenadens genomförande rubbats väsentligt.
3. I tredje och sista hand grundar entreprenören sitt krav på förutsättningsläran. Det måste anses vara en förutsättning för avtalet, att entreprenören skall erhålla ersättning för hela den i kontraktshandlingarna angivna kvantiteten gatsten. Därför skall särskild ersättning utgå för den kvantitet, som han inte har kunnat tillgodogöra sig.

Beställaren bestrider att entreprenören är berättigad till särskild ersättning på någon av de åberopade grunderna. Beträffande entreprenörens förstahandsgrund gör beställaren gällande att avgående kvantiteter rivning av gatsten skall regleras med användande av överenskomna å-priser och i övrigt i överensstämmelse med AB 92 kap. 6 § 4.

I fråga om andrahandsgrunden gör beställaren gällande att AB 92 kap. 6 § 3 inte är tillämplig på det slag av ekonomiska förutsättningar som här är aktuella.

Beträffande tredjehandsgrunden hävdar beställaren, att den av entreprenören angivna förutsättningen inte varit synlig för beställaren, vilket krävs för att förutsättningsläran skall kunna vara tillämplig.

Rättsnämndens bedömning

Villkoret i AB 92 kap. 2 § 8 andra stycket, att entreprenören får tillgodogöra sig massor material och varor, som tillvaratas eller uttas vid entreprenadens utförande, kan i skilda situationer ha stor ekonomisk betydelse. Nämnden delar därför entreprenörens uppfattning att villkoret - såsom en av många anbudsförutsättningar - kan komma att påverka anbudspris och kontraktssumma. Härav följer också att avvikelse mellan verklighet och av beställaren i kontraktshandlingarna lämnade uppgifter kan föranleda prisreglering i en fastpris-entreprenad.

Föreliggande fall gäller ett sk mångdskontrakt, där en avgörande fråga - såvitt gäller entreprenörens förstahandsgrund - är, om värdet av vad entreprenören kan tillgodogöra sig skall återspeglas i berörda å-priser eller ej. Entreprenören har särskilt uppgivit, att det "återvunna" materialets värde inte omfattas av å-priset. Entreprenören hänvisar också till vissa i entreprenadavtalet förekommande definitioner och anser sig på grundval därav kunna dra slutsatsen, att här aktuellt å-pris skall bestämmas utan beaktande av "återvunnet" materials värde.

Nämnden delar inte entreprenörens uppfattning i denna del. Nämnden anser, att ett å-pris - om inte annat uttryckligen avtalats - skall avse alla prestationer, kostnader, restvärden m.m., som kan knytas till berört å-prissatt arbete. Denna uppfattning överensstämmer också med inhämtade synpunkter från sakkunniga på anläggningsområdet. Uppfattningen ligger dessutom i linje med den i AB 92 gjorda definitionen av å-pris. En konsekvens härav är att "värdet av

tillvarataget" enligt AB 92 kap. 2 § 8 andra stycket skall återspeglas i å-priset, om inte skäl talar däremot.

Till följd av det anförda anser nämnden, att beställaren inte är skyldig att utge särskild ersättning på den grund, som entreprenören åberopat i första hand.

Andrahandsgrunden avvisas då AB 92 kap. 6 § 3 gäller väsentligt rubbade förutsättningar för entreprenadens utförande, d.v.s. rubbningar avseende sättet att utföra entreprenaden.

Eftersom nämnden kunnat grunda sitt ställningstagande på de mellan parterna avtalade villkoren i AB 92, finner nämnden i förevarande fall inte utrymme för tillämplighet av den s.k. förutsättningsläran.

För arbetet med detta utlåtande fordrar nämnden ett sammanlagt arvode med 36.000 kronor jämte mervärdesskatt 9.000 kronor. Arvodet fördelas lika inom nämnden. Parterna svara till lika delar och solidariskt för ersättningen till nämnden. Det noteras, att båda parter till Byggandets Kontraktskommitté inbetalat gällande administrationsavgifter.

Stockholm den 11 september 2000

Jan-Erik Hagman

Lennart Kjellin

Per Ossmer

I särskild bilaga utvecklas synpunkter i anledning av detta utlåtande i förhoppning, att synpunkterna skall kunna tjäna till ytterligare ledning för berört ämnesområde.

BYGGSEKTORNS RÄTTSNÄMND

Bilaga till utlåtande 2000-09-11

Konsekvenserna av regeln i AB 92 kap. 2 § 8 tredje stycket har vid fastprisentreprenader aktualiserats ett flertal gånger. Såsom nämnden uttalat vid sin bedömning kan avvikelser mellan av beställaren lämnade uppgifter och verkligheten föranleda reglering av kontraktssumman. Mer tveksamt är om entreprenörens egna förutsättningar - grundade under anbudstiden på iakttagelser vid okulärbesiktning eller på annat sätt - också kan motivera reglering av kontraktssumman, om förutsättningarna inte infrias. Svaret torde vara jakande, om det för beställaren framstår som uppenbart, att entreprenören haft skäl att räkna med värdet av "överblivna" massor, material eller varor. Nämndens uppfattning är dock, att den anbudsgivare som gör egna antaganden av förevarande slag redan i sitt anbud bör framhålla detta och samtidigt föreslå vad som skall gälla, om antagandena inte infrias.

Vid s.k. mängdkontrakt och även i övrigt där å-pris tillämpas är den givna utgångspunkten att å-priset skall bestämmas med beaktande av alla prispåverkande faktorer. Det är välkänt att mängdkontrakt vid å-prissättning innefattar många möjligheter till spekulationer, varav en del inte sällan kan vara mycket speciella för en viss anbudsgivare. Detta är också förklaringen till de förhållandevis "fyrkantiga" och ojuridiska reglerna i AB 92 kap. 6 § 4 andra stycket att å-pris endast gäller intill 25% ökning eller minskning av det arbete, som omfattas av visst å-pris, med en särskild "spärregel" för värden mindre än 0,5% av kontraktssumman.

Om ett å-pris p.g.a. beaktansvärd mängdändring efter uppsägning eller eljest inte gäller, skall självkostnadsprincipen tillämpas, om parterna inte kan enas om nytt å-pris. Vid tillämpning av självkostnadsprincipen gäller, att värdet av "överblivna massor, material och varor" skall gottskrivas beställaren. Visserligen kan detta inte utläsas ur reglerna för självkostnadsprincipen i AB 92 kap. 6 §§ 7 och 8, men grunderna för självkostnadsprincipen kan inte rimligen leda till någon annan slutsats.

I det av rättsnämnden bedömda fallet föreligger uppenbarligen den mycket ovanliga situationen, att värdet av "överbliven" gatsten överstiger priset för att schakta och borttransportera gatstenen. Rättsnämndens uppfattning, att varje å-pris skall "rymma" varje prispåverkande faktor för berört arbete, medför under föreliggande omständigheter, att ett pris borde avtalas för tillkommande rivning och ett annat för avgående. Dessutom inträffar den till synes unika situationen, att entreprenören borde ha ersättning vid avgående men utge ersättning till beställaren vid tillkommande.